

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาความรู้เกี่ยวกับการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองและบทบาทของครูภาษาไทย ในการส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองของนักศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญระดับที่ 5 ผู้วิจัยได้ ศึกษาจากตำรา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งประเด็นศึกษาดังนี้

1. ความมุ่งหมายของการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญ
2. ประเภทของการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญ
3. ความหมายของการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
4. การให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
5. การให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจวิธีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
6. การเสนอแหล่งวิทยาการในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
7. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
8. การร่วมมือกับวิทยาการในโรงเรียนและในชุมชนที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นคว้าด้วยตนเอง
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาผู้ใหญ่ในประเทศไทยได้เริ่มดำเนินงานอย่างเป็นทางการมาตั้งแต่ปี พุทธศักราช 2483 เป็นการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนที่มีอายุพ้นเกณฑ์บังคับตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา คือผู้ที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป โดยไม่จำกัดเพศ ซึ่งในครั้งแรกให้มีการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญระดับ 1 และระดับ 2 เป็นการศึกษาภาคหลักรวมฐาน เพื่อลดจำนวนประชาชนที่ไม่รู้หนังสือให้น้อยลง ต่อมาได้เพิ่มระดับ 3 ระดับ 4 และระดับ 5 เป็นการศึกษาระดับสืบเนื่อง เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ที่ไม่รู้หนังสือในวัยเด็กได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้รวมทั้งให้ผู้รู้หนังสืออยู่แล้วได้มีโอกาสหาความรู้เพิ่มเติมได้

ความมุ่งหมายของการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญ

คณะกรรมการดำเนินงานการศึกษาและร่างโครงการพัฒนาการศึกษาจากระบบโรงเรียน (2518: 6) ได้กำหนดความมุ่งหมายของการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญไว้ดังนี้ คือ

1. แก้ไขการไม่รู้หนังสือและป้องกันการลืมนักหนังสือ
2. ให้ผู้รู้หนังสือแล้วได้มีโอกาสศึกษาเพิ่มเติม
3. ส่งเสริมความถนัดความสามารถทางด้านวัฒนธรรม อาชีพ พละนาถัย และการวางแผนครอบครัว
4. ให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจและสามารถปรับปรุงตัวในสังคมปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม

ส่วน บุหงา วัฒนะ (2521: 23) ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายของการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญไว้ว่า เป็นการจักเพื่อประชาชนที่ไม่มีโอกาสเรียนในระบบโรงเรียนภาคปกติหรือผู้ที่รักความก้าวหน้าในวิชาความรู้ก็สามารถเรียนชั้นสืบเนื่องได้ โดยผู้เรียนสามารถประกอบอาชีพ หารายได้ช่วยตนเองในเวลากลางวันแล้วใช้เวลาว่างในเวลาเย็นไปศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม

นอกจากนั้นเอกสารประกอบการประชุมชี้แจงหลักสูตรการศึกษาออกโรงเรียนพุทธศักราช 2530 (กรมการศึกษาออกโรงเรียน 2530: 45) ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาออกโรงเรียนสายสามัญศึกษาว่า เพื่อมุ่งหวังที่จะส่งเสริมให้บุคคลทั่วไปที่ไม่มีโอกาสทางการศึกษาในระบบโรงเรียนภาคปกติได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอันเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต

ดังนั้น พอสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญมีความมุ่งหมายเพื่อจักกิจกรรมทางการศึกษาสำหรับประชาชนที่ไม่มีโอกาสเรียนในระบบโรงเรียนภาคปกติ ทั้งแต่การแก้ไขการไม่รู้หนังสือ การให้การศึกษาต่อเนื่อง เพื่อนำความรู้ที่ได้รับเพิ่มเติมไปใช้ในการปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ให้ดียิ่งขึ้น

ประเภทของการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญ

การศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญมักจัดตั้งในโรงเรียนหรือสถานที่ของหน่วยราชการ องค์การ สมาคม โดยใช้อาคารสถานที่ อุปกรณ์การสอนและบุคลากรของโรงเรียน ภาคกลางวันหรือของหน่วยงานนั้น ๆ มาใช้สอนนักศึกษาผู้ใหญ่ โดยมีกรมการศึกษานอกโรงเรียนช่วยเหลือทางด้านค่าตอบแทนครู ค่าวัสดุอุปกรณ์และการนิเทศ (วิรากร ผดุง-ชีวิต 2518: 11) ในด้านหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญ มีหลักสูตรเทียบเท่ากับ ประโยคประถมศึกษาตอนต้น ประโยคประถมศึกษาตอนปลาย ประโยคมัธยมศึกษาตอนต้นและ ประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทงนี สัมมา 2528: 14-15)

1. การศึกษาระดับอ่านออกเขียนได้หรือระดับประถมศึกษาตอนต้น (เทียบเท่า ประถมศึกษาปีที่ 6) ใช้หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐาน (Functional Literacy) โดยมีความมุ่งหมายเพื่อให้นักศึกษาอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็นและสามารถ นำความรู้ไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้ แก่ไขความเชื่อและวิธีการดำเนินชีวิตอันเป็นอุปสรรคต่อการกินคืออยู่ที่ เป็นการยกระดับความเป็นอยู่ของชาวชนบท ให้การศึกษาแก่ประชาชนเป็นการ เตรียมชาวชนบทให้พร้อมที่จะพัฒนาในด้านต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การศึกษาชั้นสืบเนื่อง แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ

2.1 ระดับประถมศึกษาตอนปลาย ได้แก่หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบ เบ็ดเสร็จระดับที่ 3 (เทียบเท่าประถมศึกษาปีที่ 6)

2.2 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ได้แก่หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ระดับที่ 4 (เทียบเท่ามัธยมศึกษาปีที่ 3)

ซึ่งการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จระดับที่ 3 และ 4 นี้จะมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียน ที่ไม่มีโอกาสศึกษาในโรงเรียนภาคปกติได้มีความรู้ ทักษะ เจตคติและวัฒนธรรมอันจำเป็น ต่อการประกอบอาชีพ การศึกษาหาความรู้และข่าวสารข้อมูลเพิ่มเติมและการแก้ปัญหาชีวิต ประจำวันเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตเป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ เป็นประมุข หลักสูตรมีความยืดหยุ่นพอเพียงที่จะให้ผู้เรียนเลือก เรียนให้ตามความสามารถ

ความถนัด ความสนใจ และความต้องการของคน หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ระดับที่ 3-4 มีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้เรียนได้รู้จักคิด รู้จักแก้ปัญหาโดยคำนึงถึงกระบวนการคิด ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบอย่างน้อย 3 ประการ คือ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสังคม สิ่งแวดล้อมและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวิชาการอื่นจะก่อให้เกิดผลดีกับผู้เรียน

2.3 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้แก่หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ระดับที่ 5 เป็นหลักสูตรขั้นต่อเนื่องจากที่เรียนจบการศึกษาผู้ใหญ่ แบบเบ็ดเสร็จระดับที่ 4 หรือ มัธยมศึกษาปีที่ 3 เพื่อให้ผู้เรียนที่เรียนจบในชั้นดังกล่าวแล้วได้มีโอกาสเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และในระดับอุดมศึกษาต่อไป และมีจุดมุ่งหมายของหลักสูตรดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ 2530: 1)

- 1) เพื่อให้รู้จักดำรงชีวิตบนพื้นฐานแห่งคุณธรรม ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความซื่อสัตย์สุจริตและยุติธรรม มีระเบียบวินัย มีน้ำใจเป็นนักกีฬา มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว ท้องถิ่นและประเทศชาติ
- 2) เพื่อให้รู้จักวิธีการเรียนรู้ คิดเป็น ทำเป็น รู้จักแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีนิสัยใฝ่หาความรู้และทักษะอยู่เสมอ รักการทำงาน สามารถทำงานเป็นหมู่คณะ มีความขยันหมั่นเพียร อดทนและรู้จักประหยัด
- 3) เพื่อให้มีความรู้ ทักษะในวิชาชีพเพียงพอแก่การดำเนินชีวิต มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ รู้จักช่องทางในการประกอบสัมมาอาชีพที่เหมาะสมกับตนเพื่อสร้างสรรค์ความเจริญต่อท้องถิ่นและประเทศชาติ
- 4) เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจและเห็นคุณค่าในวิทยาการ ศิลปวัฒนธรรม ธรรมชาติ รู้จักใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 5) เพื่อให้รู้จักเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น รู้จักหน้าที่ของตนเอง และผู้อื่น รู้จักใช้สิทธิเสรีภาพของตนในทางสร้างสรรค์บนรากฐานแห่งกฎหมาย จริยธรรม และศาสนา
6. เพื่อให้มีส่วนร่วมในการเป็นคนไทยร่วมกัน เสียสละเพื่อส่วนรวม มีความรักชาติ รักประชาธิปไตย รู้จักใช้สติและปัญญาในการดำรงรักษาไว้ซึ่งความมั่นคง

ของชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์

7) เพื่อให้เข้าใจพื้นฐานและปัญหาการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของประเทศและของโลกปัจจุบัน มีส่วนในการเป็นส่วนหนึ่งของมนุษยชาติ รู้จักแก้ปัญหาและข้อขัดแย้งด้วยวิธีการแห่งปัญญาและสันติวิธี

ความหมายของการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

ความหมายของการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองนั้น ได้มีผู้ให้คำนิยามที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

กุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ (2526: 1) ได้ให้ความหมายไว้ว่า "การศึกษาค้นคว้าคือการหาข้อมูลหรือหาความรู้ เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจในสรรพสิ่งต่าง ๆ ที่จะช่วยให้ผู้ศึกษาค้นคว้าเกิดความกระจ่าง เกิดสติปัญญาองงามเพิ่มพูน เป็นทางให้การประพฤติปฏิบัติตนและการดำรงชีวิตเป็นไปโดยมีแนวทางที่ถูกต้อง และสามารถประกอบกิจการต่าง ๆ อย่างมีหลักเกณฑ์ รวมทั้งสามารถสร้างสรรค์สิ่งที่มีคุณค่า ทั้งทางวัตถุและด้านจิตใจ อันจะนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองของชาติบ้านเมืองและของโลก

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525 (2525: 163) ได้ให้ความหมายของการค้นคว้าไว้ว่า "ค้นคว้า (ก) หมายถึง สืบสาว หาข้อมูลอย่างถี่ถ้วนตามหลักวิชา เสาะหา เอามา"

สุนทร แก้วลาย (2512: 8) ได้ให้คำนิยามของการเรียนด้วยตนเองว่า "การเรียนด้วยตนเองคือการรู้จักศึกษาค้นคว้าและเลือกหนังสือด้วยตนเอง นอกเหนือไปจากการเรียนในห้องเรียนและหมายถึงความสามารถในการใช้ห้องสมุดเพื่อศึกษาค้นคว้า มีทักษะในการอ่าน และรู้จักประเมินค่าของหนังสือด้วย"

ดังนั้นพอสรุปได้ว่า การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองหมายถึง วิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยอาศัยการหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ

การให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

การปลูกฝังให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองและมีความใฝ่รู้ใฝ่เรียนอยู่ตลอดเวลา นั้น ทั้งผู้สอนและผู้เรียนควรจะได้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เพื่อให้การจัดกิจกรรมการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองดำเนินไปอย่างมีจุดหมาย ซึ่งในเรื่องนี้ กุลทรัพย์ เกษมน่งกิจ (2526: 3-4) ให้อธิบายถึงความสำคัญและประโยชน์ของการศึกษาค้นคว้าไว้ดังนี้

1. การศึกษาค้นคว้าก่อให้เกิดการพัฒนาทรัพยากรทางบุคคลให้มีคุณภาพ การมีโอกาสเรียนรู้ศึกษาค้นคว้ามาย่างเพียงพอ ทำให้บุคคลมีความรู้ดี มีประสบการณ์สูง มีความคิดปราดเปรื่อง สติปัญญาเฉียบแหลม ทำให้เข้าใจในสรรพสิ่งต่าง ๆ เป็นอย่างดี และถูกต้อง สามารถใช้ความรู้ความคิด ใช้สติปัญญาและความเข้าใจของตนขึ้นนทางในการประพฤตินอย่างถูกต้องและทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อชาติบ้านเมือง

2. การศึกษาค้นคว้าก่อให้เกิดการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าในสังคม จากการศึกษา ค้นคว้าทั้งทางกาย วาจาและใจ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเรียนรู้ การศึกษาค้นคว้า รู้เหตุและผล รู้สิ่งถูกสิ่งผิด รู้กาลเทศะ รู้ความจำเป็นของสังคมดังกล่าว สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นได้โดย บุคคลต้องศึกษาหาความรู้ รู้จักค้นคว้าหาประสบการณ์เพิ่มเติมอยู่เสมอ

3. การศึกษาค้นคว้าก่อให้เกิดการรับใช้ประเทศชาติและรับใช้โลก เพื่อความดีงามและสันติสุข ผู้ที่ศึกษาค้นคว้าก้าวหน้าในวิทยาการระดับสูง มีการวิเคราะห์ วิจัยและเสนอผลงานให้เป็นประโยชน์แก่สังคมหรือส่วนรวม จะช่วยสร้างสรรค์ความเจริญรุ่งเรืองแก่ประเทศชาติและแก่โลก ประชาชนในชาติและในโลกจะได้รับประโยชน์จากความรู้หรือวิทยาการที่บุคคลนั้นได้สร้างสรรค์ขึ้นมา

สุพล ทองคลองไทร (2525: 15) ใ้กล่าวถึงคุณค่าของการส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่รู้ใฝ่เรียน ศึกษาด้วยตนเองไว้ว่า

1. เพื่อความเจริญงอกงามของความรู้และสติปัญญา
2. ให้สามารถแก้ปัญหาได้

3. สามารถตามทันโลก
4. ทำให้คิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ได้ ทำให้เกิดความงอกงามของมนุษยชาติ
5. ทำให้คนเรามีชีวิตที่มีความสุข เนื่องจากมีความมั่นใจในตนเอง

นอกจากนั้น เสาวนิต ลาภานันท์ (2522: 8-9) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ดังนี้

1. ช่วยลดเวลาสอนของผู้สอน จากการสอนตลอดทุกชั่วโมง ซึ่งเหน็ดเหนื่อยมาก และอาจจะเป็นที่เบื่อหน่ายของผู้เรียน มาเป็นกระบวนการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองโดยมีผู้สอนชี้แนะแนวทาง และคอยให้คำแนะนำช่วยเหลือเมื่อผู้เรียนมีปัญหาจกกิจกรรมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ควบคุมดูแลและการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียนให้เป็นไปตามแผนงาน และให้ความคิดเพิ่มเติม ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งนั้นอย่างแท้จริง และได้รับความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนั้นกว้างขวางออกไปอีก

2. การเรียนรู้ด้วยตนเองทำให้ผู้เรียนมีโอกาสคิด ไตร่ตรอง หาเหตุผลและทำความเข้าใจ เมื่อเข้าใจแล้วก็จะเกิดความคิดเห็นให้เรื่องนั้นต่อไปอีก อาจนำไปสัมพันธ์กับเรื่องอื่น ๆ ตามที่มองเห็น เช่น นำมาสัมพันธ์กับชีวิตของตนเองกับสังคม และสิ่งแวดล้อม เป็นการใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์ด้วย ไม่ใช่เรียนรู้ไว้อย่างเดียว

นอกจากประโยชน์ที่กล่าวมาแล้ว การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองยังมีประโยชน์ในฐานะที่เป็นกระบวนการและเป้าหมายของการเรียน ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ (สุพล ทองคลองไทร และชาญชัย อาจันสมาจาร 2530: 14-15)

1. ผลสัมฤทธิ์และการเรียนรู้ทางวิชาการ
2. กระบวนการและความเจริญงอกงามทางความซาบซึ้ง

ในรูปของผลสัมฤทธิ์และการเรียนรู้ทางวิชาการมีข้อน่าสังเกตว่า ผู้เรียนที่มีความตื่นตัวได้เสริมด้วยการศึกษาดูด้วยตนเอง จะเรียนได้มากกว่าและดีกว่าผู้เรียนที่มีความเฉื่อย และนอกจากนี้ผู้เรียนยังสามารถคงไว้ในสิ่งที่เขาได้เรียนรู้ได้ยาวนานกว่าและใช้ประโยชน์ได้ยาวนานกว่าเช่นเดียวกัน (Alexander & Hines: 1967, Knowles: 1975) ดังนั้น

การศึกษาด้วยตนเองจึงช่วยผู้เรียนให้มีความสามารถในหลาย ๆ ขอบข่าย และมีความเชี่ยวชาญอย่างน้อย 1 สาขา (Brown: 1968, Gibbons & Phillips: 1979) การศึกษาด้วยตนเองจะมอบความรับผิดชอบให้กับตัวผู้เรียน (Alexander & Hines : 1967, Reggs & Buffie : 1965, Knowles : 1975) ดังนั้น จึงช่วยให้ผู้เรียนในการพัฒนากระบวนการที่สำคัญและการเรียนรู้เกี่ยวกับด้านความซาบซึ้ง ผู้เรียนจะค้นหาทักษะที่จำเป็นสำหรับการศึกษากับตัวเอง หรือค้นหายุทธศาสตร์การเรียนรู้และเป็นผู้เรียนที่นำตนเอง

สำหรับปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการศึกษาค้นคว้านั้น อัลลัน จี ฮาร์ดิง (Alan G. Harding) ได้กล่าวไว้ในการประชุมเชิงปฏิบัติการที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ระหว่างวันที่ 31 กรกฎาคม ถึงวันที่ 1 สิงหาคม 2524 ซึ่งวิจารณ์ หานิช (2524: 258-259) นำมาสรุปไว้ดังนี้

1. โอกาส ต้องมีโอกาที่จะแสวงหาความรู้ คือต้องมีเวลาสำหรับแสวงหาความรู้หรือการคิด ต้องมีการถาม หรือผู้สร้างเงื่อนไขให้คิดหรือแสวงหาความรู้และต้องมีการให้คุณค่า คือ ความรู้ที่จะแสวงหาต้องมีประโยชน์ปัจจุบัน หรือมีประโยชน์ต่อชีวิต ภายหน้า จึงจะสามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ความคิดแสวงหาได้
2. ความฉงน จะต้องสร้าง "สิ่งฉงน" ที่เป็นจริง และมีผลกระทบให้ผู้เรียนเกิดคำถามขึ้นในใจ และต้องการคำตอบนั้น
3. ค่านึงถึงขอบเขตความสามารถของผู้เรียน หากประเด็นของการแสวงหาความรู้นั้นยากหรือง่ายเกินไป ผู้เรียนก็จะหมดความสนใจ ต้องมีวิธีส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจในความคิดของตนเองที่ละน้อย ๆ โดยการยอมรับของเพื่อนและของกลุ่ม
4. ต้องจำกัดความหมายของ "ความล้มเหลว" ของการเรียนรู้เสียใหม่ ความล้มเหลวหรือความสำเร็จเป็นเรื่องส่วนตัว ไม่ควรนำมาประเมินกันระหว่างบุคคล มิฉะนั้นจะเป็นอุปสรรคต่อการคิดแสวงหาความรู้

5. พยายามส่งเสริมให้ผู้เรียนประเมินผลของตนเอง ทั้งผู้สอนและเพื่อนห้อง
ไม่มีเจตคติไปในทางที่จะคอยตัดสินความถูกต้องหรือข้อผิดพลาด

การให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจวิธีศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

การที่ผู้เรียนจะมีความรู้ความเข้าใจวิธีศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองได้นั้น จะต้อง
เรียนรู้วิธีการที่จะให้ความรู้ต่าง ๆ ซึ่งวิธีการศึกษาค้นคว้ามีหลายวิธีด้วยกัน ดังที่ กุลทรัพย์
เกษมณกิจ (2526: 1-3) ใ้แบ่งเป็น 4 วิธี สรุปได้ดังนี้

1. การอ่าน คือ การศึกษาโดยใช้ประสาทตา ทำความเข้าใจในสรรพสิ่ง
ต่าง ๆ ที่ปรากฏให้เห็น เช่น อ่านหนังสือที่เรียบเรียงแล้ว อ่านภาพ อ่านเครื่องหมาย
ต่าง ๆ อ่านกิริยาท่าทางหรือการแสดงออกทางใบหน้า อ่านปรากฏการณ์ธรรมชาติ อ่าน
สัญญาณต่าง ๆ การอ่านมีความสำคัญมากสำหรับการศึกษาค้นคว้า เพราะการทำ
ความเข้าใจด้วยสายตานั้น ทำให้รวดเร็วสะดวกและกว้างขวาง

2. การฟัง ได้แก่ การศึกษาโดยใช้ประสาทหู เช่น การฟังคำสอนในชั้น
เรียน การฟังคำถามซักถาม การฟังเสียงธรรมชาติ การฟังคำบรรยาย อภิปราย
การฟังเสียงดนตรี ฟังการแสดงทางโทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง เป็นต้น การฟังเป็น
สิ่งที่มีความสำคัญสำหรับการศึกษาค้นคว้า เพราะจะช่วยให้ได้รู้เรื่องต่าง ๆ ในเวลาอันจำกัด

3. การคิด ทำให้โดยใช้สมอง เมื่อมีการสังเกต ทินิจวิเคราะห์ โดยใช้
สายตา หู จมูก หรือการสัมผัสทางประสาทอื่น ๆ แล้วคิดไตร่ตรองหาเหตุผล การสังเกต
ทินิจวิเคราะห์เป็นลักษณะของการศึกษาค้นคว้า ถ้าประสาทสัมผัสแล้ว แต่ขาดการสังเกต
ทินิจวิเคราะห์ไตร่ตรอง ก็ไม่ทำให้เกิดความรู้องงามออกไป

4. การถาม เป็นสิ่งสำคัญในการเรียนรู้และการศึกษาค้นคว้าอีกอย่างหนึ่ง
เพราะในชุมชนหรือในวงการต่าง ๆ ย่อมมีผู้รู้หรือผู้ที่มีประสบการณ์มากกว่า ทั้งนี้เพราะได้
ผ่านวัยหรือได้ศึกษาค้นคว้าและรู้มาก่อน จึงอาจจะเป็นผู้ตอบคำถาม ถ้าหาก
ผู้รู้น้อยกว่า ช่วยทำให้เข้าใจกระจ่างชัดเจนในปัญหาหรือในสิ่งที่ผู้เรียนยังไม่
ได้รู้ได้โดยรวดเร็ว ไม่ต้องเสียเวลาค้นคว้าหาเอกสารหรือหลักฐานอื่น ๆ มาทำให้เข้าใจ
อย่างไรก็ดี

การถามนี้ผู้รับฟังคำตอบต้องพิจารณาด้วยว่า ผู้ตอบคำถามเป็นผู้สมควรเชื่อถือได้อย่างไรหรือไม่ และไม่ควรเชื่อจาก การฟังอย่างเดียว ควรหาความรู้จากตำราหรือจากการค้นคว้าทางอื่นมาประกอบเปรียบเทียบด้วย ก็จะได้ข้อมูลหรือความรู้ที่มั่นใจว่าถูกต้อง หรือเป็นประโยชน์แก่การเรียนรู้ให้เป็นอย่างดี

สุจ ริต เพียรชอบ และสายใจ อินทร์พรรษ์ (2523: 98) ได้กล่าวถึงวิธีการค้นคว้าโดยเฉพาะทักษะการอ่านไว้ดังนี้

ทักษะการอ่านเป็นทักษะที่สำคัญและใช้มากในชีวิตประจำวัน เพราะเป็นทักษะที่ผู้เรียนใช้แสวงหาสรรพวิทยาการต่าง ๆ เพื่อความบันเทิงและพักผ่อนหย่อนใจ ผู้ที่มีนิสัยรักการอ่านและมีทักษะในการอ่านมีอัตราความเร็วในการอ่านสูง ย่อมแสวงหาความรู้และศึกษาเล่าเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถนำความรู้ที่ได้จากการอ่านไปใช้ในการพูดและการเขียนได้เป็นอย่างดี และหากผู้เรียนมีพื้นฐานทักษะการอ่านดีแล้ว ย่อมสามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาหาความรู้ในสาขาวิชาอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี

รวมทั้ง สุทธิลักษณ์ อำพันวงศ์ (2525: 2) ได้กล่าวถึงการอ่านเพื่อให้ได้ประโยชน์ทางวิชาการเป็นการอ่านโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาค้นคว้าโดยตรง ผู้อ่านต้องการอ่านเพื่อแสวงหาความรู้จากหนังสือหรือวัสดุที่อ่าน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการศึกษาด้านต่าง ๆ ตามความต้องการของคน ซึ่งในวัยเรียนการอ่านจะช่วยเพิ่มพูนความรู้ในรายวิชาต่าง ๆ ช่วยในการค้นคว้าเขียนรายงาน ทำให้การเรียนมีประสิทธิภาพมากขึ้น เมื่อศึกษาในระดับสูงขึ้น ๆ ก็รู้แนวทางที่จะอ่านและศึกษาค้นคว้าต่อไป ทำให้เกิดพัฒนาการในการศึกษาวิชาการนั้น ๆ สืบต่อไป การอ่านเพื่อการศึกษาค้นคว้าสามารถใช้เป็นรากฐานของการประกอบการงานที่สร้างสรรค์ และทำให้ดำรงชีพได้อย่างทันโลกทันต่อเหตุการณ์ และทันต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมที่แปรเปลี่ยนไป

นอกจากวิธีการดังกล่าวแล้ว ภัณมาส ขวลิต (2526: 38) ได้กล่าวไว้ว่า

คนโบราณกล่าวไว้ว่ากระบวนการเรียนรู้มี 4 วิธี คือ สุต จิต ปุจฉา ลิขิต
กล่าวโดยย่อว่า สุ จิ ปุ ลิ

สุ คือ การฟัง รวมการใช้หู ใช้ตา ใจ ฟัง อ่าน เพื่อเก็บข้อมูลและความรู้
 จิ คือ การจดจำ วิเคราะห์ เปรียบเทียบ วิจาร์ณ นำความรู้ที่ได้มาใหม่
 รวมกับความรู้เดิมเกิดเป็นความรู้ หรือความคิดใหม่

บุ สงสัยใต้อถาม เมื่อไม่แน่ใจในความรู้ หรือข้อมูลที่ได้มาว่าถูกต้องหรือครบถ้วน
 เกิดความสงสัยใคร่รู้ ก็ใต้อถาม สืบเสาะหาความรู้ เดิมส่วนที่บกพร่อง คนเราจะ
 เรียนรู้ได้มากด้วยการถาม สงสัย และใคร่รู้ต่อไป

ลิ คือการเขียน วาด บันทึก สิ่งที่เราเรียนรู้และสิ่งที่คิดได้แล้ว เอาไว้เป็นลาย-
 ลักษณ์อักษรเพื่อกันลืม หรือเพื่อนำมาพิจารณาปรับปรุง หากความรู้เพิ่มเติมไปโดยการ
 อ่าน หู ฟัง คิด ถาม ตามขั้นตอนข้างต้น

และนอกจากนี้ สมพิศ กุศรพิทักษ์ (2526: 656) ได้กล่าวถึงการจดซึ่งเป็น
 วิธีการค้นคว้าอีกรูปแบบหนึ่งว่า

การจดมิใช่เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการอ่านเพื่อการเขียนผลงานทางวิชาการต่าง ๆ เช่น
 การทำรายงาน การทำวิจัย เท่านั้น แต่การจดเป็นอุปกรณ์สำคัญยิ่งสำหรับการศึกษาค้นคว้าทุกอย่าง การจดจะช่วยให้เราจำเนื้อหาสาระของเรื่องที่ได้รับฟัง ได้เห็น
 ใต้อ่าน คืขึ้น

การเสนอแหล่งวิทยากรในการศึกษาค้นคว้า

แหล่งวิทยากรมีความสำคัญต่อการศึกษานี้ปัจจุบันมาก แก้วดา คณะวรรณ
 (2523: 3) ได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของแหล่งวิทยากรที่จะกำหนดไว้ในหลักสูตรว่า

หลักสูตรที่ดีคือหลักสูตรที่ใช้แหล่งวิทยากรให้เป็นประโยชน์มากที่สุด

1. ประสพการณ์จักให้ผู้เรียนสามารถแสดงให้เห็นถึงความมุ่งหมาย ความหมาย
 และความสำ เร็จของประสพการณ์แต่ละอัน
2. แหล่งวิทยากร เช่น ห้องสมุด วัค สถานื่อนามัย ฯลฯ ถูกนำมาใช้
 ใต้อย่างเหมาะสม
3. เลือกแหล่งวิทยากรให้เหมาะสมกับเด็กแต่ละคน

4. มีการจัดสรรอย่างคี่ เหมาะสมที่กิจกรรมบางส่วนนักเรียนจะเป็นผู้จัดเองตามลำพัง และบางส่วนเป็นกิจกรรมที่จัดร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียน

อรสา ปราชญ์นคร (2525: 106-108) ได้แบ่งประเภทของแหล่งวิทยาการออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. แหล่งวิทยาการในโรงเรียน ได้แก่สิ่งต่าง ๆ ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ได้แก่

1.1 ครูผู้สอนเอง ฉะนั้นผู้สอนจึงควรแสวงหาความรู้และประสบการณ์ที่ทันสมัยอยู่เสมอ

1.2 ห้องสมุด หนังสือต่าง ๆ ควรมีไว้ในห้องสมุดเพื่อใช้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน เช่นหนังสือเรียน หนังสืออ่านประกอบ หนังสืออ่านสำหรับเด็ก หนังสือเทศ หนังสือพิมพ์ และวารสารวิชาการ เป็นต้น

1.3 สื่อการสอน ในโรงเรียนควรมีสื่อการเรียนการสอนให้พร้อม และมีห้องสำหรับเก็บรักษา

1.4 ห้องหรือศูนย์วิชาต่าง ๆ เช่น ห้องภาษาไทย สังคมศึกษา ศิลปะศึกษา ฯลฯ

1.5 ห้องปฏิบัติการโรงฝึกงาน เรือนเพาะชำ ฯลฯ

2. แหล่งวิทยาการในกลุ่มโรงเรียน

แหล่งวิทยาการต่าง ๆ ที่มีอยู่ในโรงเรียนแต่ละแห่ง ควรพยายามประสานงานและนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์คือโรงเรียนอื่นที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน เช่น ประสานงานในกาารใช้ครู ห้องสมุด อุปกรณ์การสอน ห้องวิชาการต่าง ๆ ห้องปฏิบัติการ โรงฝึกงาน และสิ่งอื่น ๆ ที่มีอยู่ร่วมกัน

3. แหล่งวิทยาการในห้องดิน อาจจำแนกเป็น 3 ประการ คือ

3.1 ทรัพยากรบุคคล ประกอบด้วย บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ และ

ความฉันทพิเศษในวิชาการต่าง ๆ ซึ่งอาจเป็นวิทยาการที่ประกอบอาชีพในท้องถิ่นนั้น ๆ ได้แก่ วิชาการ พืช วิชา ชวนา ชาวสวน ชาวไร่ และพระสงฆ์ เป็นต้น นอกจากนี้อาจเป็นวิทยาการที่สามารถมาให้ความรู้แก่ผู้เรียนเป็นครั้งคราว เช่น ศึกษานิเทศก์ พัฒนาการ เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ฯลฯ

3.2 ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ และนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการเรียนการสอน เช่น แม่น้ำ ลำคลอง อ่าว ทะเล ป่าไม้ ภูเขา ดิน หิน แร่ น้ำตก พืช สัตว์ในท้องถิ่น ฯลฯ

3.3 ทรัพยากรสังคม หมายถึง สิ่งที่สังคมสร้างขึ้นอย่างมีจุดประสงค์เพื่อความรู้ ความเข้าใจ ความเพลิดเพลิน และเป็นประโยชน์ต่อการเรียน การสอน เช่น ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น วัด โบสถ์ และสุเหร่า สมาคมต่าง ๆ ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน และสถานประกอบการต่าง ๆ

4. แหล่งวิทยาคารนอกท้องถิ่น ซึ่งผู้สอนควรพิจารณาใช้ประกอบเพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอน รวมทั้งการพาผู้เรียนไปทัศนศึกษานอกสถานที่ แหล่งวิทยาคารนอกท้องถิ่น ได้แก่

- 4.1 สถานทูต
- 4.2 สำนักแดงข่าว
- 4.3 องค์กร สมาคม มูลนิธิ
- 4.4 บริษัท โรงงาน
- 4.5 พระราชวัง
- 4.6 พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
- 4.7 ศูนย์วิจัยเพื่อการศึกษา
- 4.8 สวนสัตว์ และวนอุทยาน เป็นต้น

ปรีชา ช่างขวัญยืน (2525: 42) ได้กล่าวว่า แหล่งข้อเท็จจริงที่เป็นแหล่งความรู้ของคนเรา การเข้าใจเรื่องราวความเป็นมา ปัญหา ตลอดจนแนวทางในการแก้ปัญหาส่วนอาศัยข้อเท็จจริงเป็นสำคัญ ซึ่งมีอยู่ 4 แหล่ง คือ

1. การสังเกตด้วยตนเอง
2. ข่าวสารที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน
3. ห้องสมุด
4. ผู้ทรงคุณวุฒิ

ณอมวงศ์ ถ้ายกมรรคผล (2526: 560) กล่าวว่า แหล่งสะสมความรู้ของมนุษย์อาจแบ่งได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

1. ในตัวมนุษย์เอง คือสมอง เป็นสิ่งที่อ่านได้ยาก ดังคำกล่าวที่ว่า "จิตมนุษย์นี้ไซ้ร้ ยากแท้ หยั่งถึง" เพราะเป็นระบบที่ลึกลับยิ่งนัก จะอ่านได้ก็ต้องให้มนุษย์นั้นสื่อออกมาด้วยการพูดและแสดงภาษาท่าทาง หรือด้วยภาษาสัญลักษณ์ซึ่งเข้าใจร่วมกัน

2. ในสิ่งต่าง ๆ คือธรรมชาติและวัตถุต่าง ๆ เป็นความรู้ที่อ่านได้ แต่ต้องมีความรู้ความสามารถอื่น ๆ ประกอบอีกมาก ดังเช่นนักโบราณคดีอ่านอายุของกระดูก นักภูมิศาสตร์อ่านชั้นดิน เป็นต้น ความรู้พื้นฐานในการอ่านสิ่งเหล่านี้แต่เดิมก็ได้รับถ่ายทอดกันมาจากการฝึกฝน แต่ต่อมาก็มีตำรับตำราให้ศึกษากันได้ แต่ต้องอาศัยประสบการณ์ประกอบด้วย

3. ในสิ่งต่าง ๆ ที่บันทึกไว้ นับได้ว่าเป็นแหล่งสำคัญที่สุดสำหรับการศึกษาค้นคว้าของมนุษย์ ได้แก่ หัสน์และตัวอักษรต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่บันทึกไว้ในหนังสือและวัสดุการอ่านนั่นเอง

นอกจากนั้น นักการศึกษาได้จำแนกประเภทของแหล่งวิทยาการหรือแหล่งทรัพยากรในชุมชนไว้หลายประเภท ซึ่ง มาร์ค นิโกลส์ (Mark Nicholes 1971: 342-343) ได้รวบรวมไว้ในหนังสือสารานุกรมการศึกษา (Encyclopedia of Education) โดยแบ่งเป็น 8 ประเภท คือ

1. ผู้ชำนาญพิเศษ (Specialists) ผู้ที่มีความชำนาญ เช่น นักดนตรี จิตรกร นักกีฬา อาชีพพ่อค้า นักธุรกิจ นายธนาคาร นักอุตสาหกรรม แม้บ้าน ชาวนา ฯลฯ

2. พ่อแม่หรือผู้ปกครองของนักเรียน (Parents of Students) เป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญที่สุด

3. ผู้แทนองค์การ (Agency Representatives) บุคคลที่เป็นตัวแทนของสังคม เทศบาล และองค์การเกี่ยวกับวัฒนธรรมทั้งพวกพนักงาน คณะกรรมการด้านธุรกิจต่าง ๆ และหน่วยงานอื่น ๆ

4. ผู้แทนทางด้านธุรกิจและอุตสาหกรรม (Business and Industrial Representatives) บุคคลที่ทำงานในโรงงานต่าง ๆ การขนส่ง เหมืองแร่ การเกษตร การค้าต่าง ๆ การเงินและการประกันภัย

5. ผู้แทนของรัฐบาล (Government Representatives) บุคคลที่ได้รับเลือกตั้งหรือแต่งตั้งจากจังหวัด เช่น นายกเทศมนตรี คณะกรรมการของจังหวัด ตำรวจ พนักงานดับเพลิง เจ้าหน้าที่อนามัย เป็นต้น รวมทั้งพวกที่อยู่ในระดับบริหารประเทศ เช่น สมาชิกวุฒิสภา ผู้แทนราษฎร และบุคคลในสหพันธ์ต่าง ๆ

6. คณะกรรมการให้การศึกษาแก่ประชาชน (Citizens' Advisory Committees) เช่น พวกที่ให้คำแนะนำในโรงเรียน และครู บุคคลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ในการบรรยาย สาธิต หรือให้นักเรียนออกไปเยี่ยมชม เช่น ไปสังเกตในระหว่างการประชุมของรัฐสภา เป็นต้น

7. ทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resources) ประกอบด้วยพืช สัตว์ป่า หิน น้ำ ดิน แร่ และวัตถุทางธรรมชาติอื่น ๆ

8. สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น (Man - Made Resources) มนุษย์ให้สร้างสิ่งต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ซึ่งมีคุณค่าทางการศึกษาและเป็นสิ่งสำคัญที่ใช้ในการสอนและการเรียน ได้แก่ อาคารสถานที่ เครื่องบิน ถนน รถไฟ รถยนต์ ห้องสมุด หิพิธภัณฑ์ รูปปั้น และทรัพยากรที่ใช้ในโรงเรียน เช่น กระดานดำ โต๊ะเรียน โทรทัศน์ และคอมพิวเตอร์

จากการที่มีผู้จำแนกแหล่งวิทยาการไว้เป็นประเภทต่าง ๆ ดังกล่าว สามารถสรุป แหล่งวิทยาการได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. แหล่งวิทยาการในโรงเรียน
2. แหล่งวิทยาการนอกโรงเรียนหรือในชุมชน

การนำแหล่งวิทยาการในชุมชนมาใช้ประกอบการเรียนการสอนสามารถกระทำได้หลายวิธี ดังที่ วรลักษณ์ รัตติกาลชลากร (2525: 24) ได้สรุปวิธีการใช้แหล่งวิทยาการในชุมชนดังนี้

1. การนำตัวบุคคล สิ่งของหรือแหล่งความรู้ต่าง ๆ ในชุมชนเข้ามาสู่ห้องเรียน
2. การนำผู้เรียนออกไปยังชุมชน เพื่อให้มีประสบการณ์ตรง พบเห็นสถานที่เป็นจริงเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในชั้นสมบูรณชั้น

วิธีการที่จะนำแหล่งความรู้ในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการเรียนการสอนมี 3 วิธี คือ

1. การศึกษานอกสถานที่
2. การเชิญวิทยากรมาพูดให้ผู้เรียนฟัง
3. การไปสัมภาษณ์ผู้มีความรู้ในชุมชน

นอกจากนั้น เอกเวอริค กุสตาฟ โอลเซน (Edward Gustave Olsen 1960: 73) ได้เสนอแนะวิธีการใช้แหล่งวิทยาการในชุมชนประกอบการเรียนการสอน ดังนี้

1. นำเอกสารสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ จากภายนอกโรงเรียนมาให้ผู้เรียนค้นคว้าศึกษาในโรงเรียน
2. นำอุปกรณ์ต่าง ๆ จากชุมชนมาใช้ประกอบการเรียนการสอนในชั้นเรียน
3. เชิญวิทยากรมาบรรยายในโรงเรียน
4. ให้ผู้เรียนสัมภาษณ์ผู้มีความรู้ในชุมชน
5. พาผู้เรียนไปศึกษานอกสถานที่

6. การสำรวจแหล่งความรู้ต่าง ๆ ในชุมชน
7. การตั้งค่ายพักแรม
8. การจัดให้มีประสบการณ์จากการฝึกงาน

การนำแหล่งวิทยาการต่าง ๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอนมีหลายวิธีด้วยกัน จึงขึ้นอยู่กับผู้สอนว่าจะเลือกใช้วิธีการใด จึงจะเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา กระบวนการเรียนการสอน เวลาและความพร้อมของผู้เรียน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเอง

การจัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง มีองค์ประกอบที่สำคัญที่ผู้สอนจะต้องคำนึงถึง ซึ่งในเรื่องนี้ เสาวนิต ลาภานันต์ (2522: 3-8) ได้กล่าวไว้พอสรุปได้ดังนี้

1. การเตรียมตัวของผู้สอน คือผู้สอนจะต้องศึกษาหลักการ จุดหมายและโครงสร้างของหลักสูตร รายวิชาที่สอน และจุดประสงค์ของรายวิชาที่สอน
2. ผู้สอนควรจัดเนื้อหาวิชาที่จะให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองตามจำนวนคาบที่กำหนดไว้ในโครงสร้าง และกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมลงไปให้ชัดเจนว่าจะให้ผู้เรียนแสดงออกในด้านใดอย่างไร เพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องนั้นแล้ว และมีความคิดเห็นหรือเจตคติในการนำไปใช้กับชีวิต สังคม และสิ่งแวดล้อมด้วย
3. ผู้สอนควรกำหนดวิธีสอน และอุปกรณ์การสอน เช่น ผู้สอนใช้วิธีสอนให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ผู้สอนจะต้องเตรียมอุปกรณ์อะไรบ้าง นอกจากหนังสือ หนังสือที่ผู้สอนกำหนดให้ผู้เรียนใช้ประกอบการศึกษาค้นคว่านั้น ผู้สอนจะต้องสำรวจและอ่านเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องที่จะให้ค้นคว้าให้เข้าใจรายละเอียดให้หมดทุกเล่มเสียก่อน แล้วจึงจัดทำเป็นบรรณานุกรม หรือรายชื่อหนังสือประกอบการค้นคว้าให้แก่ผู้เรียน เพื่อช่วยความจำ ผู้สอนควรทำรายการหนังสือพร้อมด้วยข้อความ ข้อความสังเขปเกี่ยวกับเรื่องที่อ่านใส่แผ่นกระดาษขนาดบัตรรายการ เรียงไว้ภายใต้หัวข้อเรื่องสำหรับไว้ใช้อ้างอิงส่วนตัว ก็จะช่วยให้การเตรียมการเรียนการสอนมีความคล่องตัวมากขึ้น

เหตุผลที่ผู้สอนต้องอ่านหนังสือ หรือเอกสารประกอบการค้นคว้าทุกเล่มก็เพื่อผู้สอน จะได้มีความมั่นใจในการให้คำแนะนำช่วยเหลือเมื่อผู้เรียนมีปัญหาในระหว่างการค้นคว้า และสามารถให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมได้เป็นอย่างดี เมื่อจัดให้ผู้เรียนอภิปรายเกี่ยวกับเรื่องที่ให้ ค้นคว้า นอกจากผู้สอนจะสามารถประเมินผลงานการค้นคว้าของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี เมื่อ ผู้สอนกำหนดให้ผู้เรียนทำรายงานการค้นคว้าส่ง เพราะผู้สอนจะรู้ดีว่าผู้เรียนเขียนรายงาน เองด้วยความเข้าใจ หรือว่าไปลอกจากหนังสือ

4. จัดทำแผนการสอนขั้นตอนของการสอน การดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน

5. การประเมินผลการเรียน ผู้สอนวัดผลจะตั้งคิดว่า การสอนโดยวิธีให้ ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ซึ่งมีกระบวนการเรียนการสอนโดยการให้ผู้เรียนทำกิจกรรม ต่าง ๆ ตามขั้นตอน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ขึ้น ผู้สอนจะใช้เครื่องมืออะไรจัด ขึ้นอยู่กับจุด มุ่งหมาย

6. การจัดแหล่งวิชาการของโรงเรียนให้เป็นแหล่งการศึกษาค้นคว้า ซึ่งเป็น องค์ประกอบที่สำคัญที่สุด โดยเฉพาะการเรียนการสอนตามแนวของหลักสูตรใหม่ จะได้รับความ สำเร็จ ถ้าโรงเรียนมีห้องสมุดที่มีหนังสือเกี่ยวกับการเรียนการสอนอย่างพร้อมมูล ส่งเสริมการอ่านการค้นคว้าตามหลักสูตร เป็นห้องสมุดที่จัดอย่างดีตามหลักวิชาบรรณารักษ- ศาสตร์ นอกจากห้องสมุดแล้ว โรงเรียนจำเป็นต้องจัดห้องกลุ่มวิชา ซึ่งมีหนังสือเกี่ยวกับ วิชานั้น มีที่นั่งทำงานสำหรับผู้สอนที่ปรึกษา และมีที่นั่งทำงานสำหรับผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วย

การจัดหนังสือในห้องกลุ่มวิชา ก็จัดเช่นเดียวกับการจัดหนังสือในห้องสมุด ครูบรรณารักษ์จะเป็นผู้ช่วยทางวิชาการของครูทุกวิชาที่จะให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือในด้าน การสอนให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ส่วนผู้สอนวิชาการต่าง ๆ ก็จะเป็นผู้ช่วยครู บรรณารักษ์ ในการบริหารและดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียน และห้องกลุ่มวิชาให้สามารถ อ่านวยความสะดวกแก่การศึกษาค้นคว้าของผู้เรียนและผู้สอนได้อย่างพอเพียง

ในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการศึกษาค้นคว้านั้น ชูติมา สัจจามันท์ (2522 : 166) ให้อธิบายลักษณะกิจกรรมต่าง ๆ ไว้ สรุปได้ดังนี้

1. การมอบหมายรายชื่อหนังสือให้ไปอ่านเพิ่มเติม
2. การมอบหมายหัวเรื่องให้ไปค้นคว้าอ่านเอง
3. การให้ทำแบบฝึกหัดและรายงาน
4. การพิมพ์เอกสารประกอบการบรรยายเพื่อให้ผู้เรียนไปอ่านเอง

นอกจากนั้น พัฒนา จันทนา (2526: 38-39) ได้เสนอแนะการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการค้นคว้าหาความรู้ความเข้าใจ กล่าวโดยสรุปดังนี้

1. การให้อ่าน ความรู้ความเข้าใจหาได้จาก การอ่านหนังสือต่าง ๆ เช่น ความรู้ที่เป็นหลักเป็นกฎ เป็นข้อเท็จจริงที่พิสูจน์แล้ว จะอ่านได้จากหนังสืออุเทศ และวารสารทางวิชาการต่าง ๆ ความรู้ในเรื่องความเป็นอยู่ทุกด้านของสังคม จะอ่านได้จากหนังสือพิมพ์และนิตยสาร ตลอดจนวารสาร เป็นต้น

ในการทำกิจกรรมนี้ ผู้สอนต้องรู้แน่ว่า สิ่งที่จะให้ผู้เรียนไปอ่านนั้นคืออะไร อ่านจากไหน ผู้เรียนมีหนังสือนั้น ๆ อ่านหรือไม่ ผู้เรียนอ่านแล้วตีความหรือไม่ ฉะนั้นผู้สอนจะต้องซักปัญหานี้ และเตรียมให้พร้อม โดยผู้สอนต้องตั้งคำถามเป็นแนวให้ผู้เรียนไปอ่านเพื่อหาคำตอบและจะช่วยให้ผู้เรียนทำกิจกรรมนี้ได้ง่ายขึ้น

2. การให้สอบถามหรือสัมภาษณ์ การสอบถามหรือสัมภาษณ์ไม่จำเป็นจะต้องถามผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิ อาจเป็นใครก็ได้ที่จะให้ความรู้ความที่ที่ต้องการได้ ข้อสำคัญผู้สอนต้องตั้งหรือให้ผู้เรียนช่วยกันตั้งหัวข้อที่จะไปสอบถาม หรือสัมภาษณ์ไว้ก่อนล่วงหน้า

3. การให้ดูหรือสังเกต กิจกรรมนี้สามารถจัดทำได้ในทุกวิชา โดยเฉพาะวิชาวิทยาศาสตร์และสังคมศึกษา ผู้สอนอาจให้ผู้เรียนสังเกตสิ่งที่อยู่รอบตัว เพราะมีของจริงและสภาพความเป็นจริงในสังคมที่จะให้สังเกตได้ตลอดเวลา การเรียนจากของจริงจะทำให้ผู้เรียนได้รู้ความจริง โดยผู้สอนอาจตั้งหัวข้อว่าจะให้สังเกตอะไร ในเรื่องใด พร้อมทั้งทำแบบฟอร์มการสังเกต และแบบฟอร์มสำหรับทำรายงานให้ด้วย ส่วนการดูอาจจะให้ดูภาพยนตร์ โทรทัศน์ การแสดง การปฏิบัติ แล้วให้นักเรียนค้นหาความรู้จากการดูนั้น

4. การให้ฟัง เช่น ให้ฟังบทความทางวิทยุ ปรากฏา เทคนิ อภิปราย
โต้วาที่ และสนทนาทางวิชาการ เป็นต้น ผู้สอนอาจจะเป็นผู้กำหนดว่าให้ฟังอะไร เมื่อฟัง
แล้วจะต้องรายงานด้วยปากเปล่าหรือเขียนสรุปเรื่องสำคัญที่ฟังมา

5. การให้ทดลองทำหรือปฏิบัติ ในทุกวิชาจะมีเนื้อหาที่ผู้เรียนสามารถทดลองทำ
หรือปฏิบัติเพื่อให้เกิดความรู้ได้หลายเรื่อง เช่น ให้ผู้เรียนทดลองเลี้ยงสัตว์ ทดลองเพาะ
พันธุ์พืช ทดลองทำแผนที่ ทดลองปฏิบัติคนเป็นพุทธมามกะ อาราธนาศีล และการกราบพระ
 เป็นต้น

6. การให้รวบรวมหรือสะสม เช่น สะสมรูปภาพเกี่ยวกับเรื่องที่เรียน รวบรวม
ภาพข่าว เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม โดยงานแต่ละชิ้นที่ให้นักเรียนทำนั้นอาจให้เขียนคำ
อธิบายประวัติ และความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกำกับไว้ด้วย

การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการให้ผู้เรียนศึกษาด้วยตนเองนั้น ผู้สอนควรมี
หลักการที่ควรยึดถือ เพื่อให้กิจกรรมต่าง ๆ บรรลุผลสัมประสงค์ ในเรื่องนี้ พอล เอลลิส
ทอรัรานซ์ (Paul Ellis Torrance 1967: 28-29) ได้ให้คำแนะนำสำหรับผู้สอนสรุป
ไว้ดังนี้

1. ผู้สอนต้องตระหนัก และยอมรับศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน
2. ผู้สอนต้องยอมรับนับถือคำถาม และแนวคิดของผู้เรียน
3. ผู้สอนต้องพยายามตั้งคำถามที่สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนค้นคว้าอยู่เสมอ และมีความ
อยากรู้อยากเห็น
4. ผู้สอนตระหนัก และยกย่องความคิดริเริ่มของผู้เรียน
5. ผู้สอนต้องเพิ่มพูนความสามารถในการขยายความคิดให้กระจ่างแจ้ง และต้อง
เป็นผู้มีใจกว้าง มองสิ่งต่าง ๆ ให้ลึกซึ้ง ช่างใช้ความคิด และค้นหาความรู้เพิ่มเติมเมื่อ
ต้องการ

6. ระหว่างส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองอยู่นั้น ผู้สอนไม่ควรประเมินผลการกระทำและการทดลองของผู้เรียน เพราะหากผู้เรียนกลัวการทำผิดขึ้นมา ก็จะไม่กล้าค้นคว้าหาความรู้ใหม่ หรือใช้วิธีใหม่อีกต่อไป

7. ผู้สอนต้องพยายามฝึกฝนตนเองให้เป็นนักอ่านประเภทสร้างสรรค์ (Creative Reader)

8. ผู้สอนต้องสามารถสังเกต และคาดหมายพฤติกรรมของผู้เรียนได้ถูกต้อง ความสามารถเช่นนี้จะช่วยผู้สอนในการแนะนำการอ่านได้มาก

9. ผู้สอนจะต้องเลือกประสบการณ์ที่เตรียมไว้อย่างดีแล้วมาให้ผู้เรียน เป็นพื้นฐานให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอด และทักษะเบื้องต้นสำหรับการเรียนรู้ด้วยตนเองเสียก่อน

10. ผู้สอนต้องเพิ่มพูนทักษะและความคิดรวบยอดเกี่ยวกับการวิจัย ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ต่อแผนงานที่กระทำอยู่

11. ผู้สอนต้องเพิ่มพูนทักษะในการแก้ปัญหาให้มากขึ้น

และปีเตอร์ โคนแนลค์ โรแมค (Peter Donald Rima 1977: 120-A)

ได้วิจัยเรื่อง "การออกแบบและปรับปรุงแบบมาตราส่วนประเมินค่าการศึกษาชั้นคว่ำตามลำพัง" ผลการวิจัยพบว่า มีองค์ประกอบสำคัญ 9 ประการ และองค์ประกอบย่อยขององค์ประกอบสำคัญเหล่านั้น มีอิทธิพลและมีผลต่อการจัดการศึกษาชั้นคว่ำตามลำพัง องค์ประกอบที่สำคัญได้แก่ ลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคน ความรับผิดชอบของผู้เรียน จุดประสงค์ของผู้เรียน การใช้สื่อวัสดุ การใช้วิทยากร สภาพทางกายภาพ บทบาทของผู้สอน การใช้เวลาของผู้เรียน และโอกาสของการศึกษาตามลำพัง องค์ประกอบที่นำมาใช้ในกิจกรรมของผู้เรียนมีความสำคัญที่ส่งผลต่อการศึกษามากกว่าองค์ประกอบที่นำมาใช้ในกิจกรรมของครู การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน และบทบาทของครูเป็นสิ่งจำเป็นต่อผลการศึกษาตามลำพัง องค์ประกอบในเรื่องเวลาและสถานที่ ถ้าได้รับการจัดอย่างดี จะเป็นตัวแปรที่

สามารถทำให้ประสบผลสำเร็จในการศึกษาตามลำพัง นอกจากนั้นแบบประเมินค่าการศึกษาตามลำพังที่สร้างขึ้น สามารถใช้ได้กับผู้สังเกตที่ได้รับการฝึกมาน้อย และผู้สังเกตที่ไม่ได้รับการฝึกสามารถใช้แบบประเมินค่าการศึกษาตามลำพังได้ดีเกือบเท่าผู้สังเกตที่ได้รับการฝึก

การร่วมมือกับวิทยากรในโรงเรียนและในชุมชน

การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ผู้สอนจะต้องเตรียมงานให้พร้อม โดยร่วมมือกับวิทยากรในแหล่งวิทยาการที่ให้ผู้เรียนไปศึกษา สำหรับแหล่งวิทยาการในโรงเรียนนั้น รัญจวน อินทรกำแหง และนวลจันทร์ รัตนากร (2524: 118-122) ได้กล่าวถึงการเตรียมตัวและการดำเนินงานทั้งฝ่ายผู้สอนและวิทยากรในแหล่งวิทยาการโรงเรียนไว้ว่า

ผู้สอนควรดำเนินการดังนี้

1. กำหนดเรื่องที่จะให้ค้นคว้า จุดมุ่งหมายและขั้นตอนของการค้นคว้า
2. ปรึกษาบรณารักษ์ในเรื่องการจัดหาหนังสือ สิ่งพิมพ์อื่น ๆ ตลอดจนวัสดุทัศนวัสดุ
3. ขอให้บรรณารักษ์ช่วยทำบรรณานุกรมหนังสือและอุปกรณ์ต่าง ๆ พร้อมทั้งจัดเตรียมหนังสือและอุปกรณ์เหล่านั้นไว้เฉพาะสำหรับให้ผู้เรียนในชั้นที่กำหนดมาศึกษาค้นคว้าตามระยะเวลาที่ตกลงกัน
4. อธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจวิธีการค้นคว้า ควรแยกกันค้นคว้าเป็นรายบุคคลบ้าง เป็นกลุ่มบ้าง ควรมีหัวข้อการค้นคว้าของกลุ่มให้แน่นอน
5. ใ้รายชื่อหนังสือ บรรณานุกรม และอุปกรณ์อื่น แก่ผู้เรียน และควรชี้แจงว่าจะไปขอใช้สิ่งเหล่านั้นได้อย่างไร
6. กำหนดวันเวลาสำหรับรายงานผลการศึกษาค้นคว้า และอธิบายวิธีการรายงาน ว่าควรแบ่งงานกันอย่างไรจึงจะให้เสร็จได้ เรียบร้อยภายในเวลาที่กำหนด

7. หากครูต้องการทดสอบผลการค้นคว้าด้วยก็ย้อมทำได้

การดำเนินการของบรรณารักษ์ ควรปฏิบัติดังนี้

1. อ่านหลักสูตร ประมวลการสอนของระดับชั้นต่าง ๆ ให้ถนัดขั้นสุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อว่าเมื่อถึงเวลาที่ครูมาปรึกษาเกี่ยวกับการสอนโดยใช้ห้องสมุด บรรณารักษ์จะยังสามารถให้คำชี้แจงหรือเข้าใจในความต้องการของครูได้รวดเร็ว
2. อ่านกำหนดการสอนที่ครูเตรียมมาให้เข้าใจและพิจารณาว่า ควรจะให้จัดเตรียมหนังสือ หรือสิ่งพิมพ์อื่น ๆ หรือวัสดุทัศนวัสดุอะไรบ้าง
3. จัดเตรียมหนังสือและอุปกรณ์ให้เรียบร้อย หากที่ห้องสมุดไม่มีควรพยายามติดต่อขอยืมมาจากที่อื่นหรือจัดซื้อหาถ้าจำเป็น และห้องสมุดมีเงินพอ
4. จัดทำบรรณานุกรมหนังสือและรายการอุปกรณ์ที่จะใช้ส่งให้แก่ครูได้ทราบล่วงหน้าเพื่อครูจะไปสำรวจดูหนังสือและอุปกรณ์เหล่านั้น ก่อนเวลา และนำไปอธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจต่อไป
5. จัดเตรียมหนังสือและอุปกรณ์ต่าง ๆ ตามที่ครูขอร้อง เช่น เตรียมไว้ให้ผู้เรียนเฉพาะที่เรียนวิชานั้นตามที่ตกลงกัน
6. จัดเตรียมกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าวิชานั้นให้เป็นที่สนใจแก่ผู้เรียน เช่น
  - 6.1 จัดนิทรรศการเกี่ยวกับเรื่องที่จะสอน
  - 6.2 จัดทำทัศนภาคเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ เพิ่มเติม
  - 6.3 จัดให้มีปาฐกถาเกี่ยวกับเรื่องนั้น
  - 6.4 จัดให้มีการโหวต
  - 6.5 จัดให้มีการอภิปราย
  - 6.6 จัดให้มีการแสดงละครประกอบ

6.7 จัดให้มีการประกวดในเรื่องที่สอน เช่น ประกวดเขียนเรียงความ
เขียนคำขวัญ อ่านทำนองเสนาะ อ่านหนังสือ สมุดสะสม ฯลฯ

6.8 จัดให้ผู้เรียนร้องเพลงเกี่ยวกับบทเรียนนั้น ๆ เพื่อผ่อนคลายความ
ตึงเครียดจากการเรียนภาควิชาการ

6.9 จัดให้มีการเล่นนิทานประกอบการเรียน

6.10 จัดให้มีการเล่าเรื่องในหนังสือเกี่ยวกับบทเรียนนั้น ๆ

6.11 จัดให้มีการหาปัญหา

6.12 จัดให้มีการวิจารณ์ เช่น วิจารณ์หนังสือ ตัวละคร ฯลฯ

6.13 จัดให้มีการฉายสไลด์ फिल्मสตริป หรือภาพยนตร์ประกอบ

6.14 จัดให้มีการเปิดเทป หรือแผ่นเสียงประกอบบทเรียน

6.15 จัดให้มีการแข่งขัน ทักษะที่ ชื่อบุคคลจากพจนานุกรม นามานุกรม

6.16 บางบทเรียนอาจจัดให้ออกรายการวิทยุกระจายเสียงหรือโทรทัศน์

6.17 จัดรายการแสดงหุ่นประกอบการเรียน

7. จัดสถานที่ห้องสมุดให้พร้อมสำหรับการค้นคว้า โดยการให้ความสะดวกทั้งใน
เรื่องโต๊ะ เก้าอี้ และการใช้หนังสือหรืออุปกรณ์

8. ช่วยอธิบายหรือแนะนำแก่ผู้เรียนในการค้นคว้า ตามที่ได้รับบริการขอร้องจากครู

9. เพื่อให้การจัดเตรียมการสอนโดยใช้กิจกรรมห้องสมุดดำเนินไปด้วยความ
เรียบร้อย บรรณารักษ์ควรส่งตารางความต้องการใช้ห้องสมุด เพื่อการศึกษาค้นคว้าให้ครู
ทุกคนได้กรอกล่วงหน้า 2 สัปดาห์ ลงในช่วงวันเวลาที่ห้องการหาผู้เรียนไปค้นคว้า เพื่อที่
บรรณารักษ์จะได้ทราบล่วงหน้า และทราบความต้องการของครูที่จะหาผู้เรียนเข้าไปค้นคว้า
ไปห้องสมุดได้ไม่สับสนและเกิดปัญหาในครั้งต่อไป

นอกจากนี้ สุจริต เพียรชอบ และสายใจ อินทร์พรหม (2523: 212-213)
ได้กล่าวถึงบทบาทของครูภาษาไทยในการใช้ห้องสมุด ดังนี้

1. ใช้เป็นแหล่งบริการทางด้านหนังสือประเภทต่าง ๆ ครูภาษาไทยจะต้องรู้จัก

ห้องสมุด และหนังสือในห้องสมุดเป็นอย่างดี เพื่อใช้ประโยชน์ได้เต็มที่สำหรับตัวครูก่อน ที่จะส่งมือสอนครูควรมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่จะสอนอย่างลึกซึ้ง ซึ่งความรู้เหล่านั้นครูอาจ ค้นคว้าได้จากห้องสมุด นอกจากนี้หากครูต้องการจะจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนค้นคว้าทำรายงาน ในห้องสมุดก็อาจจะทำได้

2. ใช้เป็นแหล่งให้บริการทางด้านความรู้เกี่ยวกับห้องสมุด เพื่อให้การใช้ห้องสมุดมีประสิทธิภาพ ครูภาษาไทยอาจไปติดต่อบรรณารักษ์ห้องสมุด ขอให้ช่วยจัดเวลาเพื่อ สอนและแนะนำวิธีใช้ห้องสมุดให้กับผู้เรียน สำหรับกิจกรรมที่ครูภาษาไทยจะต้องจัดเสียก่อน แต่เนิ่น ๆ อาจจะจัดคอนเบิรภาคใหม่ ๆ ก็ได้ โดยพาผู้เรียนไปเรียนในห้องสมุด หรือเชิญ บรรณารักษ์มาพูดในชั้น นอกจากนี้ครูหรือผู้เรียนก็อาจจะขอคำแนะนำหรือขอความช่วยเหลือ เป็นส่วนตัวเป็นเรื่อง ๆ ไปตามโอกาสอันควร

3. ใช้เป็นแหล่งให้บริการทางด้านสื่อการสอน โดยครูภาษาไทยอาจจะขอยืม สื่อการสอนประเภทต่าง ๆ ได้ เช่น อาจจะขอยืมรูปภาพ แผนที่ ตลอดจนสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ รวมทั้งเครื่องมือต่าง ๆ เช่น เครื่องบันทึกเสียง เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายภาพยนตร์ เป็นต้น ห้องสมุดจะเป็นศูนย์รวมหนังสือการสอนทุกชนิด ซึ่งครูภาษาไทยสามารถไปเลือกนำมา ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้

4. ครูภาษาไทยอาจจะใช้ห้องสมุดเป็นแหล่งที่ช่วยเสริมประสบการณ์ในด้านการ อ่านของผู้เรียนเป็นอย่างดี ผู้เรียนอาจเข้าไปใช้ห้องสมุดได้ในเวลาว่าง และในการสอน ทักษะการอ่านฝึกฝนให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่าน รู้จักเลือกนั้งสืออ่าน ครูภาษาไทยอาจร่วมมือ กับบรรณารักษ์ห้องสมุดจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อดึงดูดใจผู้เรียนให้เข้าไปอ่านหนังสือในห้องสมุด เช่น จัดนิทรรศการ ทำบรรณนิทัศน์ แนะนำหนังสือใหม่ ๆ ที่น่าอ่าน จัดการประกวดเล่า เรื่อง หรือจัดแข่งขันตอบปัญหา เป็นต้น

5. ใช้ห้องสมุดเป็นแหล่งให้ความบันเทิงใจและความเพลิดเพลิน เปิดโอกาสให้ ผู้เรียนได้อ่านหนังสือประเภทต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง เพื่อความเพลิดเพลินและความบันเทิง ผู้เรียนจะได้ท่องเที่ยวไปในโลกกว้าง จากการอ่านหนังสือสำหรับห้องสมุดที่มีอุปกรณ์ เช่น

เครื่องฉายภาพนิ่ง เทปบันทึกเสียงพร้อมหูฟัง ผู้เรียนก็อาจจะได้ชมภาพ หรือฟังเพลง การขับร้อง การขับเสภา และการอ่านทำนองเสนาะอีกด้วย

6. ใช้ห้องสมุดเป็นแหล่งแนะแนวทางในการแสวงหาความรู้ในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านภาษาไทย ตัวอย่างเช่น ห้องสมุดมีการทำบรรณนิทัศน์แนะนำชวนให้ ผู้เรียนอ่านหนังสือที่น่าสนใจในรอบสัปดาห์ การแสดงนิทรรศการหนังสือในวันสำคัญ ๆ ต่าง ๆ เมื่อผู้เรียนได้ชมนิทรรศการแล้ว ก็จะเป็นแรงกระตุ้นให้ผู้เรียนไปศึกษาหาความรู้จากหนังสือ เหล่านั้นต่อไป

7. ใช้ห้องสมุดเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนหนังสือ การทำบุญ การบริจาค หนังสือ ครูภาษาไทยอาจส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เรียนนำหนังสือที่ผู้เรียนอ่านแล้ว หรือ ทางบ้านของผู้เรียนมีหลายเล่ม นำมาบริจาค เพื่อให้ผู้เรียนจะได้มีโอกาสอ่านหนังสือของ เพื่อนที่ตนเองไม่เคยอ่าน เป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการอ่านหนังสืออีกวิธีหนึ่ง

สำหรับการดำเนินงานเกี่ยวกับแหล่งวิทยากรในชุมชนนั้น ผู้สอนควรมีวิธีดำเนินการตามขั้นตอน ซึ่ง เกศินี โชติกเสถียร (2523: 90-91) ได้กล่าวไว้ดังนี้

1. ติดต่อกับวิทยากรที่เลือกแล้วเป็นการส่วนตัว โดยผู้สอนหรือตัวแทนผู้เรียน เพื่อร่วมกันวางรายละเอียดของการมาเยี่ยมห้องเรียนของเรา หรือการพาผู้เรียนไปพบ การพบเมื่อตกลงด้วยว่าจะต้องมีหนังสือเชิญไปเป็นลายลักษณ์อักษรติดตามไปภายหลัง

2. แจ้งให้วิทยากรทราบถึงจุดมุ่งหมายโดยละเอียดของการมาหรือไปหา ตลอดจนขนาดของชั้นเรียน อายุ ระดับชั้น พื้นฐานความรู้ของผู้เรียนเกี่ยวกับเรื่องที่จะฟัง และ ต้องมีแผนที่แสดงที่ตั้งของสถานที่ที่จะมา ที่ตั้งของชั้นเรียน เวลาที่จำกัดที่จะต้องพูด ถ้าจะให้ดี ให้คำถามที่อยากจะถามล่วงหน้าแก่วิทยากรด้วย

3. เตรียมชั้นเรียน โดยเตรียมตัวผู้เรียนให้มีความสนใจในเรื่องที่วิทยากรจะ มาพูด ต้องให้ความสำคัญแก่วิทยากรด้วย เพราะการทำเช่นนี้จะทำให้วิทยากรเกิดความ ภาคภูมิใจ และอยากจะเป็นแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้แก่โรงเรียนต่อไปภายหลัง ดังนั้น ผู้สอนจึงต้องมีการวางแผนกับผู้เรียน โดยวางพื้นฐานในเรื่องที่จะฟังบ้างเล็กน้อย และ

กำหนดตัวผู้ทำหน้าที่แนะนำวิทยากรกล่าวขอบคุณ ตลอดจนปัญหาที่จะถาม หากมีควรเตรียมไว้ล่วงหน้า

4. กิจกรรมติดตาม ควรมีการเขียนเรื่องย่อของวิทยากรที่มาลงหนังสือพิมพ์ของชุมชนหรือโรงเรียน และมีจดหมายขอบคุณตามหลังไป และสุดท้ายควรให้ผู้เรียนแสดงผลงานที่ได้รับจากวิทยากรนั้น ๆ แล้วเก็บไว้ในแฟ้มเพื่อเป็นแหล่งค้นหาและศึกษาต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองมีน้อย ส่วนใหญ่เป็นงานที่เกี่ยวกับการใช้แหล่งวิทยากรเพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ดังนี้

บรรจง นีวาตะบุตร (2509: 17, 40, 170-174, 180-182) ได้วิจัยเรื่อง "การใช้หนังสือและวัสดุในห้องสมุดประกอบการสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษา" วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อสำรวจการใช้หนังสือและวัสดุต่าง ๆ ในห้องสมุดประกอบการสอน ตลอดจนอุปสรรคในการใช้ห้องสมุดประกอบการสอนในระดับมัธยมศึกษา กลุ่มตัวอย่างประชากรได้แก่ บรรณารักษ์จากโรงเรียนต่าง ๆ โรงเรียนละ 1 คน จำนวน 330 คน และนักเรียนจากโรงเรียนต่าง ๆ โรงเรียนละ 1 คน จำนวน 100 คน โดยใช้แบบสอบถามและวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า มีการใช้หนังสือและวัสดุประกอบการสอนทั่วประเทศ ทั้งครูและนักเรียนส่วนมากมีความพอใจในการสอน โดยใช้หนังสือและวัสดุในห้องสมุดประกอบการสอน แต่มีอุปสรรคต่าง ๆ ได้แก่ ห้องสมุดมีหนังสือและวัสดุไม่เพียงพอ สถานที่ห้องสมุดคับแคบ ห้องสมุดขาดวัสดุอุปกรณ์ที่สำคัญและจำเป็น บรรณารักษ์ไม่มีวุฒิทางบรรณารักษศาสตร์ และการร่วมมือระหว่างบรรณารักษ์กับครูผู้สอนยังไม่เพียงพอ ผู้วิจัยได้เสนอแนะว่าควรจัดหาหนังสือและวัสดุห้องสมุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมวดสังคมศึกษา หมวดภาษาไทยและหมวดภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นหมวดที่ครูใช้ประกอบการสอน และนักเรียนชอบเรียนมากที่สุดมาไว้ในห้องสมุดให้มาก ควรจัดให้มีชั่วโมงห้องสมุดในตารางสอน และครูผู้สอนควรร่วมมือกับบรรณารักษ์ในการวางแผนการสอนให้มากขึ้น

สมจิต พรหมเทพ (2515 : 17, 39-41) ได้วิจัยเรื่อง "การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะคิด และความสามารถในการใช้ห้องสมุดของนักเรียนโรงเรียนปทุมคงคา นครหลวงกรุงเทพ-ธนบุรี ซึ่งอยู่ในโครงการส่งเสริมการอ่านและการสอนการใช้ห้องสมุด" วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนได้รับการสอนให้รู้จักใช้ห้องสมุด และหลังจากที่รู้จักใช้ห้องสมุดแล้ว นอกจากนี้ยังศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะคิดต่อห้องสมุด และความสามารถในการใช้ห้องสมุดกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างประชากรประกอบด้วยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 300 คน จากโรงเรียนปทุมคงคา นครหลวงกรุงเทพ ธนบุรี ในปีการศึกษา 2514 ผู้วิจัยใช้แบบทดสอบความสามารถในการใช้ห้องสมุด แบบสอบถามทัศนคติที่มีต่อห้องสมุด และแบบสอบถามการส่งเสริมการอ่านของครูและบรรณารักษ์รวม 3 ฉบับ เป็นเครื่องมือสำหรับรวบรวมข้อมูล และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ โดยใช้ t -test ค่าสหสัมพันธ์ และอัตราส่วนร้อยละ ผลการวิจัยพบว่าทักษะในการใช้ห้องสมุดมีส่วนช่วยให้นักเรียนทำคะแนนในวิชาภาษาอังกฤษและภาษาไทยดีขึ้น แต่ไม่มีอิทธิพลต่อการเรียนโดยรวม และผลการเรียนในวิชาสังคมศึกษา นอกจากนี้ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แสดงให้เห็นว่า ทักษะคิด ความสามารถในการใช้ห้องสมุด และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีความสัมพันธ์กันอย่างเชื่อถือได้ ในส่วนที่เกี่ยวกับครูผู้สอน ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่ามีจำนวนน้อยที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีนิสัยรักการอ่านและการค้นคว้า

สมพร สวดยานแก้ว (2516: 114-120) ได้วิจัยเรื่อง "กิจกรรมและบริการของห้องสมุดโรงเรียนสำหรับการเรียนการสอนวิชาวรรณคดีไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1" วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อเสนอแนะกิจกรรมที่ครูผู้สอนใช้ประกอบการสอนวิชาวรรณคดีไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กิจกรรมที่ห้องสมุดควรจัดและอุปกรณ์การสอนที่ครูผู้สอนและบรรณารักษ์สามารถร่วมกันจัดหาประกอบการเรียนการสอน ผู้วิจัยใช้วิธีศึกษา รวบรวมและวิเคราะห์จากเอกสารตำราต่าง ๆ เพื่อนำมาเป็นหลักเกณฑ์ในการเสนอกิจกรรมการเรียนการสอนพร้อมทั้งกิจกรรมและบริการของห้องสมุดที่ช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนวิชาวรรณคดีไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการศึกษาพบว่า วรรณคดีที่ต่อเนื่องเรื่องเป็นสำคัญ กิจกรรมและบริการของห้องสมุด ได้แก่ 1) สอนการใช้ห้องสมุด และใช้เงินานุกรม 2) การเล่าเรื่องเกี่ยวกับ

วรรณคดีที่เรียนในคอนอื่น ๆ 3) จัดแสดงภาพและจัดทำแผ่นป้ายต่าง ๆ 4) จัดบริการหนังสือ 5) จัดเชิญวิทยากรมาบรรยายหรืออภิปราย 6) จัดนิทรรศการ 7) บริการภาพและอุปกรณ์การสอนอื่น ๆ 8) จัดประกวดเล่านิทาน วรรณคดีที่เน้นให้เกิดความรู้ ความเข้าใจเป็นสำคัญ กิจกรรมและบริการของห้องสมุด ได้แก่ 1) เล่านิทาน 2) จัดประกวดภาพเขียนประกอบนิทาน 3) ให้ความร่วมมือในการประดิษฐ์ของใช้จากเศษวัสดุต่าง ๆ 4) จัดฉายภาพยนตร์ 5) จัดนิทรรศการแนะนำหนังสือ 6) จัดประกวดเรียงความ วรรณคดีที่แสดงสุนทรียภาพและอรรถรสของภาษา กิจกรรมและบริการของห้องสมุด ได้แก่ 1) บริการเครื่องเสียงอ่านทำนองเสนาะต่าง ๆ เทป แผ่นเสียง 2) บริการหนังสือวรรณคดีประเภทภาพยนต์หรือโกลองอื่น ๆ วรรณคดีประเภทละคร กิจกรรมและบริการของห้องสมุด ได้แก่ 1) จัดแสดงละครในโอกาสที่เหมาะสม เช่นในวันสำคัญต่าง ๆ โดยร่วมมือกับครูผู้สอน 2) จัดแนะนำหนังสือบทละครประเภทปลูกใจให้รักชาติ และประเภทขบขันของรัชกาลที่ 6 3) จัดบริการหนังสือและอุปกรณ์ต่าง ๆ 4) จัดประกวดภาพประกอบบทละคร วรรณคดีประเภทสอนให้เกิดความคิด กิจกรรมและบริการของห้องสมุด ได้แก่ 1) จัดป้ายแสดงคติ ข้อคิดที่ได้จากวรรณคดี 2) จัดประกวดบทความ เรื่องหรือคำประพันธ์ประเภทสอนใจให้คติ 3) จัดนิทรรศการหนังสือ

พันธุทิทา ทลาบเลิศบุญ (2519: 68-72) ได้วิจัยเรื่อง "การใช้ประโยชน์ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอนภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนสาธิต" วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอนภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนสาธิตในกรุงเทพมหานคร และเพื่อสำรวจประเภทของหนังสืออ่านประกอบที่ครูและนักเรียนสนใจ และเนื้อหาสาระในสิ่งพิมพ์ที่นำมาใช้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน โดยส่งแบบสอบถามไปยังครูภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 30 คน และนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจำนวน 300 คน ในโรงเรียนสาธิต 5 โรงเรียน นำมาวิเคราะห์ข้อมูลเป็นร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า ประเภทของหนังสืออ่านประกอบวิชาภาษาไทยที่มีอยู่ในห้องสมุดที่ครูภาษาไทยชอบอ่าน คือ เกร็ดความรู้และสารคดีที่เกี่ยวกับภาษาไทย นักเรียนส่วนใหญ่ชอบอ่านหนังสือประเภทตำนาน และนิทานพื้นเมือง ซึ่งเป็นหนังสืออ่านประกอบส่งเสริมความรู้หมวกภาษาไทยในวิชาวรรณคดีมากกว่าวิชาอื่น ครูและ

นักเรียนใช้ทศวรรษจากหนังสือพิมพ์วารสารเป็นประโยชน์ในการเรียนการสอน วิธีที่ครูส่วนใหญ่แนะนำให้นักเรียนใช้ห้องสมุดโรงเรียนกันควรมากที่สุด คือให้ค้นคว้าและเขียนรายงาน สำหรับบริการที่ห้องสมุดโรงเรียนจัดให้ครูและนักเรียนได้ทราบคือหนังสือใหม่ ๆ ของห้องสมุด คือ จักมูหนังสือใหม่ในห้องสมุด นอกจากนี้ครูและนักเรียนได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรมีการปรับปรุงห้องสมุดโรงเรียนในด้านต่าง ๆ ได้แก่ สถานที่ หนังสือ อุปกรณ์ห้องสมุด ตลอดจนบริการห้องสมุด เพื่อให้ผู้ใช้บริการได้ใช้ประโยชน์จากห้องสมุดยิ่งขึ้น

กาญจนา สุวีริศนากร (2528: 83-88) ได้วิจัยเรื่อง "ความนึกเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับบทบาทของครูภาษาไทยในการส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น" โดยส่งแบบสอบถามไปยังครูที่สอนวิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดโรงเรียนกรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษา 5 จากผลการวิจัยพบว่า ครูภาษาไทยส่วนใหญ่เห็นคุณค่าและความสำคัญของการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และได้มีการส่งเสริมให้เกิดขึ้นแก่นักเรียน โดยเฉพาะในด้านการชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ของการอ่าน และการยั้งชีพที่มีต่อการดำรงชีวิตในปัจจุบัน ในด้านการให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจวิธีศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ครูภาษาไทยได้มีบทบาทในการปฏิบัติมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการฝึกให้นักเรียนรู้จักคิด รู้จักสังเกต การอธิบาย และฝึกทักษะการถามหรือการสัมภาษณ์ ในการส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองโดยการเสนอแหล่งวิทยาการที่พบว่า ครูภาษาไทยปฏิบัติมากโดยเฉพาะการพานักเรียนไปศึกษาสถานที่อื่น ๆ และการแนะนำหรือพานักเรียนไปใช้บริการของห้องสมุดอื่น ๆ ในชุมชน ส่วนข้อที่เห็นว่าครูภาษาไทยปฏิบัติมากคือการพาหรือให้นักเรียนไปใช้ห้องสมุดของโรงเรียน ในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่ครูภาษาไทยปฏิบัติมากได้แก่การให้นักเรียนทำแบบฝึกหัดด้วยตนเอง การมอบหมายให้นักเรียนทำรายงาน และการให้นักเรียนศึกษาเรื่องที่เรียนมาแล้วล่วงหน้า ในด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรพบว่าครูภาษาไทยปฏิบัติน้อย ส่วนด้านการร่วมมือกับวิทยาการในโรงเรียนและในชุมชนที่พบว่า ครูภาษาไทยปฏิบัติมาก ได้แก่การอบรมให้นักเรียนรู้จักมารยาท และเคารพสถานที่ที่ไปศึกษา ค้นคว้า และการฝึกนักเรียนเรื่องมารยาทในการใช้ห้องสมุด การรักษาหนังสือและวัสดุต่าง ๆ

ฮิลดา ลีส เจย์ (Hilda Lease Jay 1970: 2413-A) ได้วิจัยเรื่อง

"การใช้ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาในฐานะที่เป็นเครื่องช่วยสอนชนิดหนึ่ง" พบว่าครูไม่ควรสอนแต่เพียงในห้องเรียน ควรจัดให้มีเวลาสำหรับทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมที่ห้องอาศัยการค้นคว้าจากห้องสมุด โดยครูอาจกำหนดหัวข้อให้ พยายามให้หัวข้อที่นักเรียนมีโอกาสเลือกให้มากที่สุด และตัวครูเองควรเข้าไปสำรวจหนังสือในห้องสมุด เพื่อที่จะทราบว่าจำนวนหนังสือมีเพียงพอและเหมาะสมสำหรับนักเรียนค้นคว้าหรือไม่ ห้องสมุดควรมีอุปกรณ์ต่าง ๆ ครบครัน และควรมีการใช้บริการได้สะดวก ควรมีรายชื่อวัสดุต่าง ๆ ให้ครูและนักเรียนได้ทราบและให้ความช่วยเหลือ แนะนำถึงวิธีที่จะใช้ประโยชน์จากวัสดุนั้น

ฮาร์แลน เรย์ จอห์นสัน (Harlan Ray Johnson 1975: 3545-A) ได้วิจัย

เรื่อง "การใช้ประโยชน์จากห้องสมุดของครูโรงเรียนมัธยมศึกษาในเมืองทักสัน เขต 1" ผลการวิจัยพบว่า เหตุผลที่สำคัญที่ทำให้ครูไม่ใช้ห้องสมุด ก็ไม่เห็นความจำเป็นของการใช้ มีความเห็นว่าสามารถดำเนินการสอนไปได้โดยไม่ต้องใช้ห้องสมุด บรรณาธิการคิดว่าครูมีทัศนคติทางบวกต่อห้องสมุด และครูยินดีรับความช่วยเหลือในการวางแผนงานในชั้นเรียนและเห็นว่าบรรณาธิการสามารถช่วยเหลือในด้านการสอนได้

อะเซบ เดสตา (Azeb Desta 1976: 6439-6440-A) ได้วิจัยเรื่อง

"การสำรวจการใช้ประโยชน์ของทรัพยากรชุมชนในโรงเรียนประถมศึกษาของเอธิโอเปีย เพื่อให้สอดคล้องกับการศึกษาขั้นพื้นฐาน" สรุปผลการวิจัยพบว่าสภาพชั้นเรียนมีจำนวนนักเรียนมากเกินไป วัสดุการสอนไม่เหมาะสมและไม่เพียงพอ การจัดการเรียนการสอนมีความจำกัด อยู่แต่ในบทเรียนและการจดจำ หึ่ง ๆ ที่ทุกชุมชนมีทรัพยากรที่สามารถนำมาใช้เพื่อสนองจุดมุ่งหมายของการศึกษาได้ อุปสรรคที่ทำให้การใช้ทรัพยากรไม่เพียงพอนั้นมีสิ่งที่ไม่ได้ ปัญหาการใช้ทรัพยากรในระดับต่ำ การขาดแคลนสื่อการสอน และการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่คิดว่านี้ ครูจำเป็นต้องอาศัยความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์ในการใช้ทรัพยากร ผู้บริหารควรใช้เวลาในห้องทำงานน้อยลง และควรฝึกหาประสบการณ์ที่จะช่วย และส่งเสริมครูให้ใช้ทรัพยากรจากชุมชน